

nom Meško in v kateri literaturi ga bo iskal! — Knjiga je prav lepo opremljena. Na naslovni strani je precej prost posnetek po sliki Martinkove vrnitve, Ml. srcem I. 95. Ob naslovni strani pa je ponatisnjena slika paradiža, Ml. srcem I. 65, pa brez okvira. Ta slika je za tako reprezentativno mesto slabo izbrana, slabo predstavlja našo umetnost in tudi ilustracije knjige same, ker je ena najslabših. — Črtice same pa dobro predstavljajo i pisatelja i našo literaturo; želeli bi le, da bi našle naslednic.

Frst.

Marko Senjanin, slovenski Robinzon. Po angleškem izvirniku priredil Jan Bankart. — Tedaj: slovenski Robinzon. Nič nimamo proti temu, če je prireditelj Robinzona poslovenil v obeh pomenih besede; če so to delali Francozi, Lahi, Rusi, Nemci itd., zakaj bi tega ne storili Slovenci; saj otrok ne bo zapazil, da ga je vkljub temu vendar le spisal Daniel Defoe, kot tudi ne bo zapazil, da ga je prestavil na slovenska tla — v Trst — Jan Bankart. Izdaja te knjige se mi ne zdi posrečena v drugem oziru. Če primerjamo to knjigo z Robinzonom, ki ga je izdala Mohorjeva družba pred leti in leti in po katerem sem črpal lepoto teh čudežnih zgodb prvo iz ust svoje babice in pozneje, ko sem znal brati, iz iste knjige same, se mi zdi, da je ta izdaja v gotovem oziru slabša od one, če ne drugače, vsaj glede oblike. Škoda, da obeh knjig ta hip ne morem primerjati. Ilustracij mi ni treba niti omenjati; te so bile tam mnogo boljše, tudi tisk in papir nista bila tako nesrečna, kot tu. Tipični Robinzon je izgubil svoje ime in se prekrstil v slovenskega, bolje: »jugoslovanškega« Senjanina. Da je Senjanin hrvatska oblika, ne bo nihče dvomil. Malo — dasi ne mnogo — bolj slovenski je jezik v ti knjigi, ki mrgoli malih napak in velikih nerodnosti in ni primeren za mladino. Zdi se, kot nerodna prestava kakega nerodno pisanega dela. Ne bom omenjal posameznosti, ker bi sicer moral napisati cele strani; omenim naj samo zamenjevanje časov. Stavki, ki so pisani v sedanjiku se s stavki, ki so pisani v preteklem času drug za drugim kar vrstijo; v tem oziru prireditelj ni dosleden niti v enem odstavku. Res smo pogrešali Robinzona za našo mladino; ta povest bo vedno ohranila svojo svežost in privlačnost. Toda želeli bi ga v lepši obliki, v lepšem jeziku in če je že slovenski, naj bo pristno slovenski. Po tolikih letih pa ne moremo biti za tako klavrno izdajo hvaležni niti prireditelju niti založniku, tudi pri najboljši volji ne.

France Bevk.

F. M. Dostojevskij: Bele noči. Mali junak. Preložil dr. Vlado Borštnik. V Ljubljani 1920. Narodna knjižnica 10—12 snopič.

Bele noči so bile na slovenščino že preložene; toda, kar je starejših naših prevodov, so pisani navadno v tako slabi slovenščini, da jih s težavo še prebaviš. Ni dosti, obvladati dobro tuj jezik, iz katerega prevajaš; obvladati moraš predvsem svoj jezik, v katerega prevajaš.

Dr. Borštnikov prevod je lep, gladek, tako da z veseljem vzameš to lepo knjižico v roke. Ljubezen podati narodu tuj umotvor v lepi obliki, se očituje v vsakem stavku. Taka ljubezen in skrb sta jamstvo, da dobimo tudi prevodno literaturo vzorno.

Ivan Dornik.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. Ivan Prijatelj. — I. zvezek. Pesmi. Narodne pravljice in pripovedke. Spomini na deda. Prazna vera. Uboštvo in bogastvo. Jesenska noč med slovenskimi polharji. Juri Kozjak. Domen. Str. XXIV + 503. — II. zvezek. Spomini starega Slovenca. Tihotapec. Juri Kobila. Dva prijatelja. Vrban Smukova ženitev. Grad Rojinje. Str. XVI + 415. — Izdala in založila Tiskovna zadruga.

Prva izdaja Jurčičevih zbranih spisov je izšla pod uredništvom Frana Levca v osemdesetih in devetdesetih letih. Nekaj del je tudi že ponatisnila Jugoslovska tiskarna pod uredništvom dr. Grafenauerja, Mohorjeva družba pa je založila pred leti znano ilustrirano izdajo »Desetega brata«.

Pričujoča Prijateljeva izdaja naj bi bila celotna druga izdaja in je namenjena ljudstvu in razumništvu, kot je bila prva. Ko je Levce prvič izdajal Jurčiča, ni polagal znatne važnosti na književno plat, ker takrat še nismo imeli dokaj čitateljstva, zanimajočega se za literarna vprašanja. Takrat si je ljudstvo in razumništvo želelo leposlovja, vse drugo jima je bilo v knjigi večalimanj učenjaška navlaka. A dandanes ju ne zanimajo samo dela dotičnih pisateljev, temveč hočejo dobiti tudi vpogled v literarno delavnico naših klasikov. »Interes za literarna vprašanja med našim razumništvom raste. Odtod izvira potreba take izdaje, kakršna želi biti ta, ki hoče podati občinstvu vse Jurčičeve leposlovne izvirne in preložene, dovršene in nedovršene spise, njegove kritične in biografske eseje, publicistične podlistke, najvažnejše politične članke, pisateljev življenjepis in njegovo korespondenco. V urednikovih uvodih se naj označuje delo, obseženo v dotičnem zvezku, v zaključnih urednikovih opombah pa naj se pridružuje stvarni tolmač, opremljen s splošno zanimivimi literarnimi beležkami in dopolnjujočimi podatki iz ostaline. To bi bila druga stopnja Jurčičeve objave. Tretja bo kritična izdaja, ki se pridružuje našim potomcem.« (I. zvezek, str. 463 in 464.)

Izdaja je v kolikor mogoče enotnem modernem pravopisu in jeziku. Pri določitvi teksta se je naslanjal urednik v prvi vrsti na pisateljeve ohranjene rokopise, ki jih je skrajno pičlo število, na Jurčičeve prvotiske, deloma na Levčevo redakcijo, a le takrat, kadar so odgovarjale načelom modernizacije sedanjega urednika. Merodajno pri tem je bilo posebno to, da je hotel Jurčičev dolenski značaj vzeti v zaščito pred primesmi Levca-Gorenjca. (I. zvezek 464.)

Tako si je zamislil izdajo naš literarni historik Prijatelj, ki je že z drugimi deli (Krsnik, Aškerc, Stritar) pokazal svojo izredno rutino v izdajanju slovenskih klasikov.

Posebno zanimiv je uvod v prvem zvezku, kjer nas je urednik, poslužujoč se vseh mogočih, večinoma še neizdanih virov, izčrpno seznanil z ogromno marljivostjo gimnazijca Jos. Jurčiča, ki nam ga je rodil kot pisatelja — Fran Levstik (I. zvezek, str. I.) V mladem Jurčiču je našel Levstik talent in moža, ki se je lotil udeležitve njegovega programa v polnem obsegu. (Ibd. str. VII.) Najvišje merilo in vodilo mu je bil Levstikov nauk: v jezikovnem oziru dolenski govor »zaklad našega jezika v oblikah, besedah in prigovorih«; v snoveh pa se je držati slovenskemu leposlovcu tradicije narodnega blaga in domače zgodovine. Iz teh dveh nauk

si je priredil Jurčič svoj način ustvarjanja, ki je obstajal v zbiranju in opisovanju originalov in tipov, grupiranih v povest, razvijajočo se sredi ljudskih npravov in običajev. (II. zv., str. I.)

Njegove beležnice so polne govoric, izrekov, pregovorov, izrazov in slikovitih, krepkih narodnih metafor; te zbirke je nadaljeval do konca svojega življenja (I. zv., VII, VIII.) V tesni zvezi s pripravo na pisateljevanje je bilo njegovo zbiranje narodnega blaga. (Ibd. XI.)

Spise, ki so objavljeni v teh zvezkih, je Jurčič pisal še kot gimnazijec (I. zvezek), ali pa tik pred odhodom z ljubljanske gimnazije in pred vstopom v široki vseučiliški svet dunajski (II. zv., str. I.). Že ti spisi kažejo ogromen talent našega prvega romanopisca.

Čitanje teh uvodov in opomb je pravi užitek. S pravo virtuoznostjo so pa analizirani posamezni spisi, da ima lajik pravi užitek pri tem.

Prijatelju moramo biti hvaležni, da se je lotil tega ogromnega dela ter nam osvetil marsikatero nepoznano stvar pri Jurčiču. Nad vse pa se mu je posrečil dokaz onega izrednega vpliva Levstikovega na Jurčiča. Ko bomo imeli pred seboj celotno izdajo, bomo lahko ponosni nanjo. Oprema je okusna, korektura z malenkostnimi izjemami brezhibna. O jeziku referent ne more govoriti, ker prvotiskov nima pri rokah.

Dr. R. Mole

Izpopolnjena in izenostavljena silogistika, sledeča metodi kompleksnih števil. (Nov donesek k eksaktni logiki; obenem pomožna knjiga za logiko.) Spisal Michael Markič, profesor na kr. drž. realni gimn. v Novem mestu. 1920. Založil L. Schwentner v Ljubljani.

Učena reč! Tako sem dejal sam pri sebi, ko sem prečital Markičevo razpravo. Zato pa jo tudi brez usmiljenja zadene usoda takih spisov pri nas: non leguntur.

Markič si je s svojim spisom postavil za nalogo, »spraviti red v silogistiko« in pa »kolikor mogoče izenostaviti pravila silogistike« (str. 20), in sicer — »s pomočjo kompleksnih števil« (str. 3).

Z ozirom na metodo, po kateri skuša Markič priti do svojega cilja, je torej njegov spis kos matematike, posebe algebrske logike, kakor jo umevajo Angleži Hamilton, Boole, Jevons, Morgan ali med Nemci Schroeder, Cantor itd. Bistvo matematske logike je v tem, da se za pojme in pojmovne odnošaje poslužuje matematskih simbolov ter da celo matematske operacije, n. pr. multiplikacijo, porablja za stvarno logična izvajanja, čeprav gresta predmet algebre in pa predmet logike bistveno vsaksebi; kajti matematika jemlje v misel količine, logika pa poleg količin tudi kakovosti. Kar zadeva metodo, veljajo torej v Markičevem spisu vsi razlogi, oziroma pomisleki, kateri veljajo za matematsko logiko sploh in ki jih vsaj deloma Ziehen navaja v svoji obširni, pravkar obelodanjeni Logiki.¹

Silogistika! Bojim se, da že ukvarjanje s silogistiko samo prinese učenemu pisatelju to plačilo, da — Kranjec moj mu osle kaže. In taka pobotnica Markičevih prizadevanj bi niti ne bila kdovekaj čud-

¹ Ziehen, Lehrbuch der Logik auf positivistischer Grundlage mit Berücksichtigung der Geschichte der Logik. 1920. — Str. 410 in sl.

nega. Izvajanje konkluzije iz dveh premis, izmed katerih bodi vsaj ena občeveljavna, je namreč le umetna tvorba logične refleksije, ki jo v živem toku svojega mišljenja, znanstvenega ali pa srednjega, le redkokdaj najdeš neokrnjeno. Lahko bi rekli, da — skoraj nikoli! In vrh tega ne smemo prezreti, da tistemu, ki misli o tem ali onem, ne gre v prvi vrsti za »čisto« ali teoretsko resnico, temveč za praktične reči: da bi s pomočjo mišljenja hotel doseči ta ali oni smoter. »Glad in ljubezen, častihlepje in lakomnost pa podobni nagibi spravljajo naše misli v tok ter stavijo cilje temu toku.« Tako uči, prav uči slovit filozof. In pa še to! Razmišljati o mišljenju samem, ki je nekaj psihičnega, ter ga povrh še razlikovati od misli, ki ne vsebujejo nič psihičnega ter so čestokrat razpredene v obliki silogizma, kdo bi tudi tega v dobi današnje »kulture« ne imel za nepotreben — luksus! V tem slutim »zadostni« razlog, da Markičeva knjižica zapade sodbi: »Času neprimerno!« Habent sua fata libelli!

Markič je imel s svojim spisom pred vsem »študirajoče« pred očmi ter bi jim hotel »v očigled precejšnji kompliciranosti tradicionalne silogistike« prinesiti »veliko olajšavo«. Toda od vseh 23 strani, ki jih obsega spis, se bo v srednji šoli po moji sodbi dalo s pridom, nemara celo z lepim pridom in ob zanimanju porabiti le to, kar se navaja kot »prva netočnost« za vzrok nezadovoljivim rezultatom dosedanje silogistike (str. 5—11) ter zadeva kombinacijo množinskih sodeb po kolikosti in kakovosti. Tradicijska logika namreč uči vse do danes, da je v tem oziru možnih le četvero tipov, in sicer: univerzalno-trdilna, univerzalno-nikalna, partikularno-trdilna in partikularno-nikalna sodba. Ta razvrstitev pa je pomanjkljiva, ker pušča v nemar dejstvo, da je nikalnica lahko spojena tudi s subjektivnim (in ne samo s predikatnim) pojmom. Zato pa Markič upravičeno navaja devetero možnosti (str. 7).

Ves ostali del knjižice pa bo najbrž zaman trkal na vrata »študirajočih« in tudi na učiteljeva. Primanjkovati bi tu in tam utegnilo tega, kar se imenuje — Apperceptionsmasse.

Jaz bi rekel, da je pot za »izenostavljenje« poglavja o silogizmu že od drugod obteknjena ali trasirana, kar najuspešneje obteknjena. Pravo smer sta pač tukaj pokazala Meinong in Husserl, s svojim naukom, ki se sicer na prvi mah zdi nekam Kolumbovo jajce, ki pa je v istini — koperniški čin, z naukom, da se ima mišljenje ravnati po svojem predmetu, ne pa narobe. Stvarni stan, to je koren lečen, ki ga zlasti silogistika ne sme prezirati, če nam je do tega, da se tradicijska logika, ki je početkom novega veka zapadla usodi Trnjulčice, prebudi in prerodi k novemu, plodovitemu življenju. Zato bi se zadnji stavek v Markičevi knjižici imel glasiti: ne »število«, temveč — predmet (= to, kar je dano) je torej izvor vsega in vse je predmet!

Da je Markič namesto mrtvih simbolov vzel za izhodišče svojemu izsledovanju žive zglede s tem ali onim stvarnim stanom, bi nemara tudi prišel do drugačnih zaključkov glede logičnih aksiomov.

In potemtakem Markičev trud ni bil nič ko — otium inutile? Nikar! Njegov spis je marveč čisto aktivna in sicer dvakrat aktivna postojanka: Markič je v Slovencih resen zastopnik matematske logike, ki se v inozemstvu krepko goji, ter postane s svojim pri-